

Dr. Stanley Coren

Kaj vejo psi?

DEBORA

Dr. Stanley Coren
KAJ VEJO PSI?

Prevod: Branko Gradišnik

Naslov izvirnika: WHAT DO DOGS KNOW?

© 1997, Stanley Coren

© 2009, Debora, za izdajo v slovenskem jeziku

Izdala in založila: DEBORA, Ljubljana

Za založbo: Janislav Peter Tacol

Uredil: Janislav Peter Tacol

Grafično oblikovanje in priprava: DEBORA, Ljubljana

Fotografije na naslovnici: iStockphoto

Ilustracije v knjigi: iStockphoto

Tisk in vezava: SCHWARZ, Ljubljana

Ljubljana, 2009

1. natis, 1. izdaja

Vse pravice, še posebno pravici do razmnoževanja in prevajanja, so pridržane. Noben del te knjige se brez pisnega dovoljenja založbe (lastnice avtorskih pravic) ne glede na odločitev avtorjev izvirnika ne sme v nobeni obliki reproducirati (s fotokopiranjem, z mikrofilmanjem ali drugim postopkom) ali z uporabo elektronskih sistemov predelovati, kopirati, tiskati, razmnožiti ali razširjati. Brez pisnega dovoljenja založbe (lastnice avtorskih pravic) je prepovedano javno objavljati knjige ali njenih delov, distribuiranje in dajanje v najem.

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

636.7:591.51

COREN, Stanley

Kaj vejo psi? / Stanley Coren ; [prevedel Branko Gradišnik ; fotografije iStockphoto]. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Debora, 2009

Prevod dela: What do dogs know?

ISBN 978-961-6525-60-2

248348160

Spletna knjigarna:
www.debora.si

Specialne spletne strani
založbe Debora:

www.najhrana.si
www.paparica.si
www.orgazmicna.si
www.zamolcanaistra.eu
www.psi-ha.si

Vsebina

9	Uvod
	PRVO POGlavJE
13	Kako psi mislijo?
	DRUGO POGlavJE
31	Kaj psi zaznajo?
	TRETJE POGlavJE
49	Kako psi čustvujejo?
	ČETRTO POGlavJE
59	Kakšna je pasja narava?
	PETO POGlavJE
69	Kako psi govorijo?
	ŠESTO POGlavJE
81	Kaj nam psi pripovedujejo?
	SEDMO POGlavJE
95	Kaj psi počnejo?
	OSMO POGlavJE
109	Kako se psi učijo?
	DEVETO POGlavJE
119	Kam psi grejo?
	DESETO POGlavJE
129	Ali se psi spoznajo na ljudi?

Uvod

Kaj vemo o psih? Kot vedenjski znanstvenik in pasji trener, ki že dolga leta preučuje pse, lahko rečem, da nam je znano že marsikaj o njihovem vedenju, zgodovini in duševnih procesih. Žal pa tisto, kar mislimo, da nam je znano, ni vselej tako nedvomno, kakor bi si želeli.

Na primer – odkod izvirajo psi? Različni znanstveniki zatrjujejo, vsak z upravičeno mero gotovosti, da so bili (ali pa da niso bili) prvi psi udomačeni volkovi. Morda izvirajo od šakalov, morda ne. Prav tako pa so njihovi predniki mogoče kojoti, dingi ali afriški divji psi. Možna je seveda tudi katerakoli kombinacija zgornjega, kajti vsaka od teh 'divjih' vrst se lahko uspešno pari s psi in potomci so povsem zdravi (červavno pogosto bizarnega videza).

Znano nam je, da se psi z ljudmi družijo že najmanj štirinajst tisoč let. To zaveznitvo se je začelo brzkone že z neandertalcem – družba morda ni bila ravno spodbudna, pa vendar se je prvim psom zdel neandertalec boljši družabnik od kogarkoli drugega, ki je tedaj živel na Zemlji. Ko je evolucija pripeljala do kromanjonca, so psi pri priči začutili potencial tega novega, izboljšanega človeškega modela. Nekateri strokovnjaki domnevajo

celo, da so neandertalci, ko so jih psi prepustili samim sebi, v obupu poskusili udomaćiti mačke. (Ta nesrečna odločitev bi utegnila pojasnjevati, kako da so kmalu zatem neandertalci izumrli.)

Kromanjonc in pes sta bila imeniten par in sta kmalu pekla antilopje zrezke na nečem, čemur sta rekla ogenj. Nekaj zatem se je človek preselil v špiljo in se naučil hraniti ogenj. S tem, ko se je pes udobno zleknil pred kaminom, je bilo sklenjeno trajno zavezništvo med njim in človekom. Tisoče let zatem so 'omikani' Evropejci prepluli Atlantik in na obalo Severne Amerike prinesli alkohol, sifilis, hlače, sveto pismo in pse. Domorodcem je bilo novo vse – razen psov.

Marsikaj vemo o tem, kako delujejo pasji možgani, resda pa še zdaleč ne toliko, da bi lahko te živali dejansko razumeli. Vemo, na primer, da so psi pametnejši od konjev, mačk, delfinov in nekaterih politikov. Še najbolj verjetno velja, da je povprečen pes skoraj tako pameten kot dveleten otročič – kar se tiče osebne higiene, pa ga bržkone malce prekaša.

Znano nam je, da psi čustvujejo. Zagotovo občutijo veselje, strah in jezo; strokovnjaki se še prerekajo glede tega, ali občutijo tudi žalost in kes. Morda jim niso znani niti zavist, častihlepje, ponižnost, domišljavost ali želja, da bi bili zvezdniki domačih videoburlesk.

Vemo, da razumejo človeško govorico – a do katere

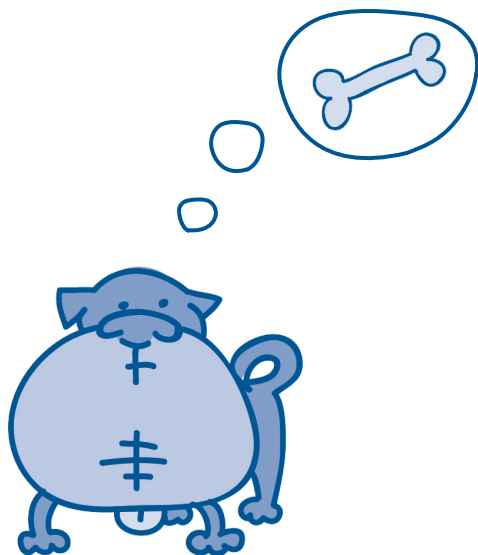
mere? Neki raziskovalec zatrjuje, da so se njegovi psi lahko naučili le 22 besed. Drug znanstvenik trdi, da lahko psi razumejo 65 besed, še tretja raziskovanja pa nakazujejo, da premore pasji besednjak 110, 140, 165 pa tja do 300 besed. Sam sem na televiziji videl psa, ki je zapel 'O sole mio' z boljšo italijansko izreko, kakor sem je zmožen sam.

Kar se tiče zapletene interakcije med psi in ljudmi, se o njej še učimo. Znano nam je, da pasji pakt s človekom vsebuje določilo o tem, da se pes odreka svoji prostosti, ne pa svoji neodvisnosti. Vemo tudi, da čutijo psi do svojih človeških prijateljev večjo zvestobo kot do lastnih prepričanj – in da so nam morda bolj lojalni, kot si zaslužimo.

Glede na to mešanico znanja se bomo v tej knjigi posvetili preučevanju vprašanja: "Pa kaj sploh vejo psi?" Zastavili si bomo še druga pomembna vprašanja: "Kaj si mislijo sami o sebi? Kaj si mislijo o velikih dvonožcih, s katerimi si delijo življenje? Ali imajo življenjski nazor?" Na naslednjih straneh vam bomo stregli s podatki, zgodbami in razglabljanji, ki utegnejo – ali pa tudi ne – odgovoriti na ta vprašanja.

PRVO POGLAVJE

Kako psi mislijo?

Velikokrat opazujem pse, medtem ko se igrajo, ko počivajo ali ko kratko malo opazujejo svet okrog sebe. Kot psihologu se mi med temi prizori izpričuje, da psi lahko mislijo, umujejo in čustvujejo – ampak kaj dejansko vejo? Kaj gre psu po glavi, medtem ko zre skozi okno?

Tu blizu mene so zdaj štirje psi: moja dva in dva, ki jima je lastnica Karen, hči moje žene. Kot večina ljudi sem prepričan, da mi že samo opazovanje pove, kaj premišljajo ali čutijo psi v moji družini. Očitno se mi zdi, da je Tessa, ki leži na verandi, na straži pred vdiralci – kot vselej pripravljena zagnati preplah. Moj prinašalec Odin s pogledom prečesava drevesne krošnje, pač v upanju, da bi izsledil kakega ptiča. Najmlajši, Bishop, se polagoma prikraja naši mucu Loki – bodisi da ima v misli igro ali hudobijo. A tu je še moj nedoumljivi stari pes Wiz. Rep mu rahlo tapka po podu, medtem ko sedi in pozorno zre v golo steno. Nič neobičajnega zanj. Mar kot kak vzhodnjaški modrijan premišljuje o skrivnostni čistosti ničča? Ali je v takšnem ali drugačnem stanju zenovske meditacije? Je le za hip postal na svoji poti, da domisli svoje načrte za danes? Moja žena gre mimo, ga pogleda in pripomni: “Veš kaj, kaže, da je tvoj pes spet poslal možgane na dopust.” Whiz pa še kar tapka z repom. Morda na nič ne misli – vsekakor je zadovoljen.

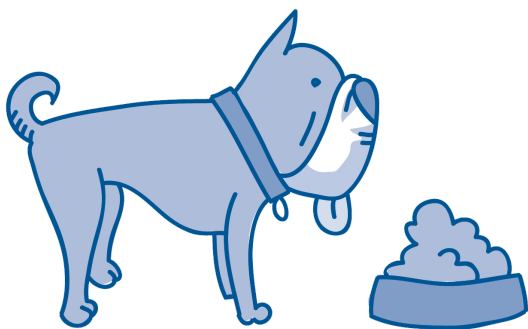

Nekateri znanstveniki so prepričani, da psi niso zmožni res razmišljati ali umovati; karkoli že počne vaš pes, vse naj bi bilo nenačrtovano, nepremišljeno in brez vpogleda. Ti izvedenci še vedno verjamejo teorijam francoskega modroslovca Descartesa, ki je imel psa za stroj, sestavljen iz biološkega ekvivalenta prenosov in škripcev. Tako kot drugi stroji, tudi pes ne more misliti, a ga je mogoče programirati, da postori to ali ono.

Nekateri trdijo, da je imel Descartes skrivni razlog za to trditev. Kajti če bi psi znali misliti in bi imeli zavest, potem bi v skladu s cerkveno doktrino imeli – dušo. Kar ima dušo, pa si zasluži tudi možnost vstopa v nebesa, in nekatere duhovnike je začenjalo skrbeti, da ne bi nastala v paradižu prevelika gneča. Stroji pa nimajo duše in zato naprave japonske firme 'akita' ali mehničnega maltežana nimajo vstopa skozi Biserasta vrata. Dodatni nasledek bi bil, tako domnevam, da ne bi bilo treba sprejemati odredb o obvezni uporabi pasje vrvce na Elizejskih poljanah.

DRUGO POGlavJE

Kaj psi zaznajo?

Psi in ljudje se očitno v mnogih pogledih razlikujejo. Ena izmed najpomembnejših razlik se kaže v tem, kako ena in druga vrsta zaznavata svet. Psi, na primer, imajo izjemno zmožnost razbiranja vonjev. Če bi lahko razgrnili notranjo površino pasjega smrčka (torej tisti del, ki omogoča psu, da voha), bi z njo prav zares prekrili večjo površino, kot pa jo prekriva celotna pasja koža.

Psi s smrčki razbirajo, v kakšnem stanju je svet, svoja sporočila drugim psom pa zapisujejo s scalino. V scalini posameznega psa je veliko informacij o njem. Njen vonj je odvisen od starosti in zdravja, od tega, ali gre za psa ali psico oz. za pojavu psice; in celo od čustvenega stanja. Ko pes povohlja hidrant ali drevo na pasji promeni, se informira o tekočih zadevah. Drevo je pravzaprav velikanski stenčas, na katerem so objavljene najnovejše novice iz pasjega sveta – in morda celo klasična pasja literatura v nadaljevanjih.

Vsako razpravljanje o pasjem vohu prej ali slej pripelje do največjega, najbolj nezaslišanega vprašanja v zvezi s psi – vprašanja, ki trpinči otroke, še bolj pa starše, ker nanj ne znajo ustrezno odgovoriti: zakaj imajo psi vlažen smrček?

Znanstveniki imajo na to celo kopico odgovorov. Prvi se glasi, da naj bi hlapenje vlage na smrčku pomagalo psa ohlajati. Drugi se glasi, da dodatna vlaga v smrčku dela psa bolj dovzetnega za vonje. Najbolj suhoparen je odgovor, češ da si mnogi psi pač ližejo smrček in ga tako vlažijo.

Neka ljudska povedka, ki sega tja v svetopisemske čase, ponuja še en odgovor. Ko je Bog poslal potop, tako gre ta zgodba, je bilo vse živalstvo tega planeta v Noetovi barki. Pasji par, ki ga je izbral Noe, je nenehno patroljiral po barki: preverjala sta, kako je z drugimi živalmi in nasploh vtikala svoj smrček vsepovsod, kakor že to počnejo psi. Nekega dne sta na takšnem obhodu opazila luknjo v velikosti novca, skozi katero je hitro vdirala voda. Eden od njiju je hitro stekel po pomoč, drugi pa junaško vtaknil v luknjo smrček, da jo je zamašil. Ko je Noe s sinovi prihitel, da odpravi poškodbo, je ubogi pes v agoniji lovil sapo, hujše nevarnosti pa ni bilo več. Zgodba zatrjuje, da mrzli in vlažni pasji smrčki niso nič drugega kot odlikovanje, ki jim ga je dodelil Bog v spomin na junaško dejanje.